

УДК 378.146

Янковська Лариса Євгенівна¹, к.т.н.
Родак Каріна Олександрівна², магістр
Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, Україна
E-mail: aizsedaj@gmail.com

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРОЕКТНИХ ЗАВДАНЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ТВОРЧИМ ДИСЦИПЛІНАМ

Анотація: У даній роботі була розглянута важливість процесу оцінювання та основні проблеми, з якими стикається викладач при оцінці роботи з творчою складовою, а саме суб'єктивність. Показана важливість наявності чітких критеріїв оцінювання в поліпшенні розуміння і об'єктивності оцінювання робіт, і, відповідно, навчального процесу та освіти в цілому.

Ключові слова: творчі завдання, критерії оцінювання, навчання, дизайн.

Постановка проблеми. Реформування освіти в Україні проводиться з метою наблизитись до міжнародних стандартів і стати конкурентноспроможною. Існуюча система підготовки фахівців з вищою освітою має певні недоліки: відсутність систематичної роботи студентів протягом навчального семестру; низький рівень активності студентів і відсутність елементів змагання; можливість необ'єктивного оцінювання знань студентів; значні затрати часу на екзаменаційні сесії; недостатній рівень адаптації до швидкозмінних вимог світового ринку праці; низька мобільність студентів щодо зміни напрямів підготовки, спеціальностей та вищих навчальних закладів; вузький вибір студентами навчальних дисциплін. У зв'язку з цим виникає ціла низка ідей і пропозицій. Однією з базових складових побудови якості навчання є розуміння формування оцінки, що в свою чергу можливо через зрозумілу систему критеріїв оцінювання, де оцінка не тільки символізує фінальний результат, а й спрямовує роботу до подальшого підвищення якості виконання проекту.

Проблема чітких, зрозумілих критеріїв оцінювання виникає в освітньому процесі на всіх рівнях, як у питаннях простого практичного завдання, так і в глобальних питаннях освіти в цілому. Актуальність даного питання є як ніколи гострою. Так Бахрушин В. у своїй статті [2] аналізує, які зміни очікуються і повинні відбутися в подальшому у вищій школі і якого курсу чекає українська освіта.

Необхідність оцінювання навчальної роботи очевидна, і увага до цього питання не вщухає, тому що в прагненні поліпшення освіти, викладання, навчання цей процес вивчається багатьма областями науки з різних позицій і сторін. Оцінювання і його вплив вивчається з боку педагогіки, психології, соціології і т.д. Дослідження на цю тему існують давно і регулярно доповнюються, оновлюються.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз останніх досліджень щодо критеріїв оцінювання показав, що розробки критеріїв ведуться як в країнах СНД [3, 1, 4], так і за кордоном [6, 5].

Вивчаються питання оцінювання в системі вищої освіти, регулярно виконується аналітичний огляд міжнародних тенденцій розвитку університетської освіти [3]; вивчаються підходи до проектування і критеріям оцінювання для письменийських програм навчання [6]; розглядаються інструменти і підходи для ефективного оцінювання робіт і самостійного оцінювання студентами своїх робіт з упором на університетську освіту, яка об'єднує академічну і професійну діяльність [5].

У більшості випадків розглядаються критерії оцінювання творчих завдань для непроєктних дисциплін, тобто такі творчі завдання, як написання есе, рефератів, творів, текстів [5] або загальний підхід до процесу навчання та оцінювання. В якості базових рекомендацій процесу оцінювання можуть служити загальні, не прив'язані до спеціальності та предмету прийоми, проте подальше формування критеріїв безпосередньо залежить від конкретного навчального предмета або завдання.

Слід зазначити, що питання розробки критеріїв для проектних дисциплін, дизайну, проектування практично не висвітлені в наукових роботах.

¹ © Янковська Л.Є.

² © Родак К.О.

Формулювання цілей статті: розглянути поточну ситуацію в області оцінювання і визначити характеристики для розробки критеріїв оцінювання проектних дисциплін.

Основна частина. У зв'язку з актуалізацією завдання якості вищої освіти функція оцінювання, в цілому, і навчальної діяльності студентів, зокрема, починає набувати нові смисли і поміщатися в інші контексти. Перш за все змінюється розуміння рамкової мети, яку обслуговує процедура оцінювання [1].

Сьогодні функція оцінювання не зводиться тільки до виявлення недоліків, а розглядається як критичний аналіз освітнього процесу, що передбачає перш за все більш точне визначення напрямків покращення. Важливо підкреслити, що мова йде не стільки про зміну засобів оцінювання (хоча інструменти та процедури оцінювання теж можуть змінюватися), скільки про зміну цілей оцінювання і філософії оцінки. Оцінювання – це не фіксація підсумків, а «точка» за якою слідує новий виток розвитку, а отже і підвищення якості освіти (або оцінювання не стільки «для фіксації», скільки «для поліпшення»). Іншими словами, головним завданням цієї процедури є поліпшення якості роботи конкретної людини, саме викладача, і через це досягнення більш широких цілей – поліпшення якості навчальних програм і досягнення нової якості роботи всієї організації в цілому. Таким чином, оцінювання починає інтерпретуватися як конструктивний зворотний зв'язок [3, 1].

У гуманітарних і технічних областях, де все підкоряється доведеними фактами і формулами, оцінка за виконане завдання, на перший погляд, може бути сформульована точно і зрозуміло, якщо відповідь на питання однозначна. Але, насправді, у того, хто оцінює, тут можуть виникати питання. Виникають вони від того, що причини, за якими рішення стає вірним або невірним мають градації.

Якщо розглядати математичні завдання, то на перший погляд може здатися, що є тільки два варіанти: або відповідь вірна, або ні. Але, з точки зору оцінювача, гамма відтінків куди більше чорного і білого. Якщо відповідь вірна: а) правильний хід рішення і правильна відповідь; б) правильна відповідь, але немає ходу рішення (і тут не однозначно, «вгадав» або «знав»).

При невірній відповіді, причин, за якими вона могла виникнути, ще більше: а) неправильний хід рішення; б) невірно переписані умови; в) знайдена вірна відповідь не на те питання; г) помилки в рішенні; д) помилки у відповіді; е) невірна відповідь навмання; ж) початок вирішення вірний, але підсумковий результат не той.

З точки зору питання «чи відповідає надана відповідь тій, що вважається правильною?» відповідь буде негативною. Але з точки зору потенціалу того, хто атестується, ступеня його помилки, і ймовірності правильної відповіді в майбутньому - невірність або вірність відповіді якісно відрізняється.

Для усунення подібної помилки в майбутньому повинні бути прийняті різні заходи. Якщо всім учням оголосити про те, що їх відповідь невірна, і сказати «намагайтеся краще», в цілому їм не буде зрозуміло над чим же слід працювати, щоб поліпшити свій результат. На це можна заперечити, що кожен, хто отримає свою роботу з виправленнями, «побачить» в чому причина помилки, але в реальності далеко не кожен самостійно може зробити висновки і головне, зрозуміти які заходи вжити. Приклад з математичним рівнянням досить простий з точки зору поділу на правильне і неправильне, проте варіантів і причин виникнення помилок перераховано досить багато.

Справи з проектними, творчими дисциплінами виглядають ще складнішими тому, що критерій «вірно» - «невірно» може бути розмитий або відсутній взагалі. В більшості випадків критерії оцінювання або не сформульовані, або сформульовані недостатньо зрозуміло для кінцевих користувачів (студентів). Часто результат оцінювання творчих робіт сприймається студентами як суб'єктивний або об'єктивний в залежності від ставлення до викладача. В цьому випадку виникає питання про «справедливу» і «несправедливою» оцінки, а емоційне сприйняття може вплинути на їхні подальші дії в майбутніх роботах. Вони можуть бути як позитивними – ентузіазм, «натхнення» і «творчий підйом» – так і негативними – відмова від подальшої роботи, втрата мотивації та інше. Більш того, навіть висока або добра оцінка здатна дати подвійний ефект: позитивний «я буду старатися!». Або негативний: раз поставили, значить «і так зйде», якщо «в глибині душі» розуміє, що оцінка занадто висока.

У творчих дизайн-дисциплінах існує проблема з оцінюванням виконаної роботи. На відношення і сприйняття кінцевого продукту впливає безліч факторів. Те, що одному здається «мазаниною», інший може вважати «шедевром». Але такі особисті оцінки не можуть відображати повної об'єктивності, а є предметом суперечок і оціночними судженнями кожного учасника.

Теоретично, справедливої оцінки хочеться досягти і викладачам і студентам. Теоретично тому, що з оцінкою у студентів пов'язано не тільки бажання дізнатися наскільки добре чи погано він виконав роботу, але і, серед іншого, отримання стипендії.

Об'єктивна оцінка потрібна для того, щоб студент міг зрозуміти: з чого і як вона формується, зрозуміти, які слабкі сторони поліпшити, виключити можливість суперечок

Ще одна проблема з розмитими критеріями виникає, коли робіт для оцінювання велике число. Кожна з них оцінюється окремо від інших. Після певної кількості якості сприйняття знижується, як виглядали попередні роботи свідомість пам'ятає смутно, і роботи порівняльно однакової якості можуть отримати різну оцінку в більшу або меншу сторону.

Відсутність чітких критеріїв або їх недостатня опрацьованість знижують якість навчання, тому що студенти можуть не до кінця розуміти, в чому проблема їх вирішення, а також, як це виправити.

Ідея розвитку через оцінювання закладена в поняття «петлі якості». Одним з механізмів, що гарантують безперервність процесу вдосконалення, є налагодження ефективної схеми управлінських дій, яка передбачає налагодження зв'язків наступних основних процесів: оцінка – програма поліпшення – реалізація – оцінка [3].

Краснова виділяє наступні ключові цінності оцінювання:

- оцінювання повинно бути валідним (об'єкти оцінки повинні відповідати поставленим цілям курсу);
- оцінювання повинно бути надійним (використовувати однакові стандарти або критерії);
- оцінювання повинно бути справедливим (різні студенти повинні мати рівні можливості домогтися успіху);
- оцінювання повинно бути розвиваючим (фіксувати що можуть студенти, і як їм поліпшити свої результати);
- оцінювання повинно бути своєчасним (підтримує розвиваючу зворотний зв'язок);
- оцінювання повинно бути ефективним (здійсненням, не забираючи весь час викладача і час студентів).

Процес оцінювання є важливим компонентом діагностики і моніторингу навчання. У дослідженнях, що стосуються функцій перевірки та оцінки знань в навчальному процесі, вимог до сформованих знань, були відзначені фактори, що впливають на суб'єктивність оцінки:

- цілі, які необхідно досягти викладачеві в процесі навчання (дати міцні знання основ наук, сформувані логічне мислення, пізнавальну активність, світогляд і т.д.);
- об'єкти оцінювання (фактичний матеріал, який засвоєний; здатність застосовувати знання на практиці, переносити знання на вирішення нових завдань);
- методи контролю системи знань (кількість, якість, послідовність, діагностична цінність питань вчителя), вплив особистих якостей, психологічних факторів, загальної і спеціальної підготовки викладача [4].

Проблеми суб'єктивності оцінки знань ускладнюють проведення моніторингу якості навчання, спотворюючи вихідні дані, і вимагають особливої уваги до вибору критеріїв оцінки, показників якості навчання.

«Аналіз традиційних методів перевірки показав, що система оцінки якості освіти не спирається на об'єктивні методи педагогічних вимірювань, тому «якість» трактується сьогодні досить довільно, кожним педагогом розробляється своя система перевірочних завдань. Мета вимірювання – це отримання чисельних еквівалентів рівнів знань. Вимірювачами є засоби і способи виявлення за заздалегідь заданими параметрами якісних і кількісних характеристик досягнення учнями рівня навчальної підготовки» [4]

Щоб бути використаними з тією чи іншою метою, результати оцінки повинні мати якість. Вони повинні:

- чітко відповідати програмам викладання;
- бути об'єктивними і стабільними (тобто не піддаватися змінам, незалежними від часу або від характеру екзаменуючого);
- бути економічно вигідними (тобто час, наукові сили і засоби на їх розробку і проведення повинні бути доступні цій державі) [4].

Критерії оцінювання проектних дисциплін повинні так само слідувати даним якостям і бути понятими і вимірними.

Висновки. Відсутність чітких критеріїв або їх недостатня опрацьованість знижують якість навчання, тому що студенти можуть не до кінця розуміти, в чому проблема їх вирішення, а так само, як це виправити. В досконалій системі критерії повинні бути чіткими і зрозумілими для всіх учасників процесу. Розробку критеріїв оцінювання для проектних робіт автори пропонують за такими ознаками:

1. Якість ідеї (її оригінальність, відмінність або схожість з прикладами і рішеннями подібних завдань, відповідність ідеї поставленим цілям).
2. Якість рішення (композиція, колористика, вибір матеріалів, ергономіка, відповідність рішення поставленим цілям).
3. Якість подання матеріалу (композиція, колористика, вибір матеріалів, формат, акуратність, терміни).

Перспективи подальшого дослідження. Контроль знань, умінь і навичок студентів – обов'язковий компонент процесу навчання, цілями якого є забезпечення зворотного зв'язку між викладачем і студентом, отримання викладачем об'єктивної інформації про ступінь засвоєння студентами навчального матеріалу, своєчасне виявлення недоліків і прогалин у тому знаннях. Подальші дослідження авторів будуть спрямовані на вдосконалення методів контролю та розробці чітких критеріїв оцінювання проектних завдань при навчанні творчим дисциплінам.

Література

1. *Дрантусова Н.* Оцінка якості як необхідний елемент (етап) управління у вищій освіті / Н. Дрантусова, Е. Князев. // Університетське управління: практика і аналіз. - 1999. - №1 (8).
2. *Бахрушин В.* Новий Закон України «Про освіту» — які зміни нас очікують? [Електронний ресурс] / Володимир Бахрушин д.ф.-м.н., професор, академік АН вищої школи України // Освітня політика. Портал громадських експертів. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://education-ua.org/ua/articles/432-novij-zakon-ukrajini-pro-osvitu-yaki-zmini-nas-ochikuyut>.
3. *Краснова Т.І.* Аналітичний огляд міжнародних тенденцій розвитку університетської освіти. [Електронний ресурс] / Т.І.Краснова // Центр проблем розвитку освіти Білоруського державного університету. - 2003. - Режим доступу до ресурсу: <http://charko.narod.ru/index16.html>.
4. *Турмаков Ж. А.* Оцінювання в системі вищої освіти. [Електронний ресурс] / Ж. А. Турмаков // Publishing house Education and Science s.r.o.. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Pedagogica/5_131898.doc.htm.
5. *Cotta, Rosângela Minardi Mitre.* Assessment instruments and self-evaluation of reflective portfolios: a theoretical-conceptual construction. / Cotta, Rosângela Minardi Mitre, Costa, Glauce Dias da. // Interface - Comunicação, Saúde, Educação. – 2016. – №20. – С. 171–183.
6. *Gonzalez-Lamas J.* Arguing from sources: design and evaluation of a programme to improve written argumentation and its impact according to students' writing beliefs. / J. Gonzalez-Lamas, I. Cuevas, M. Mateos. // INFANCIA Y APRENDIZAJE. – 2016. – №39. – С. 49–83.

Література

1. *Дрантусова Н.* Оценка качества как необходимый элемент (этап) управления в высшем образовании / Н. Дрантусова, Е. Князев. // Университетское управление: практика и анализ. – 1999. – №1(8).
2. *Бахрушин В.* Новый Закон Украины «Об образовании» — какие изменения нас ожидают? [Электронный ресурс] / Владимир Бахрушин д.ф.-м.н., професор, академик АН высшей школы Украины // Образовательная политика. Портал общественных экспертов. – 2015. – Режим доступа к ресурсу: <http://education-ua.org/ua/articles/432-novij-zakon-ukrajini-pro-osvitu-yaki-zmini-nas-ochikuyut>.
3. *Краснова Т. И.* Аналитический обзор международных тенденций развития университетского образования. [Электронный ресурс] / Т.И.Краснова // Центр проблем развития образования Белорусского государственного университета. – 2003. – Режим доступа к ресурсу: <http://charko.narod.ru/index16.html>.
4. *Турмаков Ж. А.* Оценивание в системе высшего образования. [Электронный ресурс] / Ж. А. Турмаков // Publishing house Education and Science s.r.o.. – 2013. – Режим доступа к ресурсу: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Pedagogica/5_131898.doc.htm.
5. *Cotta, Rosângela Minardi Mitre.* Assessment instruments and self-evaluation of reflective portfolios: a theoretical-conceptual construction. / Cotta, Rosângela Minardi Mitre, Costa, Glauce Dias da. // Interface - Comunicação, Saúde, Educação. – 2016. – №20. – С. 171–183.
6. *Gonzalez-Lamas J.* Arguing from sources: design and evaluation of a programme to improve written argumentation and its impact according to students' writing beliefs. / J. Gonzalez-Lamas, I. Cuevas, M. Mateos. // INFANCIA Y APRENDIZAJE. – 2016. – №39. – С. 49–83.

References

1. *Drantusova N.* Ocenka kachestva kak neobxodimyj e'lement (e'tap) upravleniya v vysshem obrazovanii / N. Drantusova, E. Knyazev. // Universitetskoe upravlenie: praktika i analiz. – 1999. – №1(8).

2. *Bahrushyn V.* Novyj Zakon Ukrainy «Pro osvitu» — jaki zminy nas ochikujut'? [Elektronnyj resurs] / Volodymyr Bahrushyn d.f.-m.n., profesor, akademik AN vyshhoi' shkoly Ukrainy // Osvitnja polityka. Portal gromads'kyh ekspertiv. – 2015. – Rezhim dostupu do resursu: <http://education-ua.org/ua/articles/432-novij-zakon-ukrajini-pro-osvitu-yaki-zmini-nas-ochikuyut>.
3. *Krasnova T.I.* Analiticheskij obzor mezhdunarodnykh tendencij razvitiya universitetskogo obrazovaniya. [Elektronnyj resurs] / T.I.Krasnova // Centr problem razvitiya obrazovaniya Belorusskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2003. – Rezhim dostupu do resursu: <http://charko.narod.ru/index16.html>.
4. *Turmakov Zh. A.* Ocenivanie v sisteme vysshego obrazovaniya. [Elektronnyj resurs] / Zh. A. Turmakov // Publishing house Education and Science s.r.o.. – 2013. – Rezhim dostupu do resursu: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Pedagogica/5_131898.doc.htm.
5. *Cotta, Rosângela Minardi Mitre.* Assessment instruments and self-evaluation of reflective portfolios: a theoretical-conceptual construction. / Cotta, Rosângela Minardi Mitre, Costa, Glauce Dias da. // Interface - Comunicação, Saúde, Educação. – 2016. – №20. – С. 171–183.
6. *Gonzalez-Lamas J.* Arguing from sources: design and evaluation of a programme to improve written argumentation and its impact according to students' writing beliefs. / J. Gonzalez-Lamas, I. Cuevas, M. Mateos. // INFANCIA Y APRENDIZAJE. – 2016. – №39. – С. 49–83.

Аннотация:

Янковская Л.Е., Родак К.А. Критерии оценивания проектных заданий в процессе обучения творческим дисциплинам. В статье рассмотрена важность процесса оценивания и основные проблемы, с которыми сталкивается преподаватель при оценке работ с творческой составляющей, а именно субъективность. Показана важность наличия четких критериев оценивания в улучшении понимания и объективности оценивания работ, а соответственно учебного процесса и образования в целом.

Ключевые слова: творческие задания, критерии оценивания, обучение, дизайн.

Abstract:

Yankovska L.E., Rodak K.A. Criteria for assessing the project tasks in the process of training the creative disciplines. In this paper, we were considered the importance of evaluation and the main problems faced by the "assessor" in assessing the work of a creative component, namely subjectivity. The importance of clear criteria for evaluation a better understanding and objective evaluation of work, and therefore the educational process and education in general.

Keywords: creative tasks, assessment criteria, training, design.

Стаття надійшла в редакцію 10.03.2016 р.

